การเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่น: กรณีศึกษา เรือนไทเขินเชียงตุง รัฐฉาน เมียนมา

อรศิริ ปาณินท์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษาการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่น โดยใช้กรณีศึกษาไทเขิน เชียงตุง เมียนมา เพื่อหาคำตอบถึงลักษณะการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นและปัจจัยในการปรับเปลี่ยนที่เป็นเอกภาพกับบริบทและวิถีชีวิตโดยอาศัยเครื่องมือช่วยให้การศึกษา และวิเคราะห์จากการปฏิบัติงานภาคสนามในหมู่บ้าน 4 แห่งในเชียงตุง ประกอบด้วยบ้านเหม้า อำเภอยางลอ บ้านหนองอ้อ อำเภอเชียงตุง บ้านล่าว และบ้านเด่นช้างอำเภอกาดฟ้า เครื่องมือหลักที่ช่วยในการวิเคราะห์ คือ ผังกายภาพของหมู่บ้านตามอายุการสร้าง 3 กลุ่ม อายุการสร้างเรือน ผังบริเวณเรือน ผังพื้น รูปลักษณ์ของเรือน และวัสดุก่อสร้าง จากการวิเคราะห์ได้พบว่า ปัจจัยในการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนไทเขินเชียงตุง เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน อันประกอบด้วยรูปลักษณ์ของผังกายภาพของหมู่บ้าน การปรับเปลี่ยนตำแหน่งของแม่เตาไฟ ฮ้องไฟ หรือเฮือนไฟ ตามพัฒนาการของการอยู่อาศัย การปรับเปลี่ยนวัสดุผนังของฮ้องไฟตามการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งที่สัมพันธ์กับเรือนหลัก และท้ายสุด คือ แนวโน้มการปรับเปลี่ยนวัสดุผนังเรือนจากไม้เป็นอิฐ พร้อมๆกับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประสานระบบโครงสร้างไม้กับระบบผนังรับน้ำหนักอันเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เกิดขึ้นจากการแก้ปัญหาการผสานโครงสร้างเดิมและใหม่เข้าด้วยกัน

คำสำคัญ: การปรับเปลี่ยน | รูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่น | ไทเขิน | เชียงตุง

The Transformation of the Vernacular House Appearance: Case Study of the Tai-Kern Vernacular House in Keng-Tung, Shan State, Myanmar

Ornsiri Panin
Faculty of Architecture, Kasetsart University

Abstract

The study for the Transformation of the Vernacular House Appearance: Case Study of the Tai-Kern Vernacular House in Keng-Tung, Shan State, Myanmar, emphasized the transformation of the Vernacular House Appearance and the factors involved, which harmonized to their life-style and context. Selected villages for cases study. Ban Mao, yang-Law District, Ban-Nong-Aaw, Keng Tung District, Ban Lao and Ban-Den-Jang, Kard-Fah District, in assisting with special tools for analysis and synthesis. Those are, the village physical plan and the period of establishing, ages of houses constructed, houses site plan, house plan, house form and building materials. It was found that the factors in concerning with the transformation of the Tai-Kern Vernacular houses are integrated with, the village physical plan, the change of the location of the traditional “hearth” or “kitchen” in the floor plan, and the change of building materials from timber to brick in the future. The change of wall materials also introduced the innovation of the combination of timber skeleton structure and brick load bearing structure, the new local wisdom.

Key Words: transformation, vernacular house appearance, Tai-Kern, Keng-Tung

1. กล่าวนำ

รูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นโดยรวมมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาจากอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ รอบตัวทั้งที่เป็นปัจจัยที่เป็นรูปธรรมอาทิเช่นความเจริญทางวัตถุต่างๆ การพัฒนาสาธารณูปโภค เศรษฐกิจ สังคมซึ่งคืบคลานเข้าสู่ความเป็นสากลมากขึ้น มีการผลิตวัสดุก่อสร้างใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมากมาย และปัจจัยทางด้านนามธรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อ ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นในพื้นที่ต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

การศึกษารายละเอียดที่เกี่ยวเนื่องกับการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นหากเลือกศึกษาในพื้นที่ที่มีการปรับเปลี่ยนค่อนข้างช้าและศึกษาเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่องอาจทำให้ความเข้าใจถึงปัจจัยต่อการปรับเปลี่ยนชัดเจนขึ้นกว่าการศึกษาในพื้นที่ที่มีการปรับเปลี่ยนรวดเร็วและด้วยความสนใจเฉพาะตัวของผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาตระกูลไททั้งในและนอกประเทศไทย อาทิเช่น ไทลื้อ ไทเขิน ไทยวน ไทใหญ่ ไทดำ ไท-ลาวซึ่งมีปรากฏมีการตั้งถิ่นฐานทั้งในและนอกประเทศไทย

ได้พบข้อสรุปเบื้องต้นจากการศึกษาและวิจัยเกี่ยวเนื่องว่าเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มต่างๆ ที่ปรากฏถิ่นฐานในประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์เร็วและมากกว่าเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับนอกประเทศ (Panin, 2003: 87, Panin, 2005: 368, Vongvigkarn, 2007: 114, Weerataweemas, 2007: 175, Inpuntung, 2012: 48, Pinijwarasin, 2012: 133)

ทั้งนี้ จากการลงสำรวจภาคสนามที่ผู้วิจัย ซึ่งได้ศึกษาเรือนพื้นถิ่นไทย-ไท ทั้งในและนอกประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง อาทิ เรือนไทลื้อสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน เรือนไทใหญ่ในรัฐฉาน เมียนมา เรือนพวนในเชียงขวาง สปป. ลาว เรือนไทดำในเวียดนาม และเรือนไทเขินในเชียงตุง รัฐฉาน เมียนมา และได้วิเคราะห์สรุปความแปรเปลี่ยนของเรือนในบริบทต่างๆ แล้วพบว่า เรือนไทเขินในเชียงตุง รัฐฉาน เมียนมานั้น เมื่อเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงในทางกายภาพของตัวเรือนในรอบทศวรรษ ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตตามปัจจัยแวดล้อมแล้วนั้น มีความเห็นสรุปว่า เป็นกลุ่มที่มีการปรับเปลี่ยนโดยรวมช้ากว่ากลุ่มอื่นๆ จึงได้เลือกศึกษาลงลึกในรายละเอียดถึงการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์อย่างค่อยเป็นค่อยไปของเรือนพื้นถิ่นไทเขินในเชียงตุง รัฐฉาน เมียนมา เพื่อหาคำตอบถึงลักษณะการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ และปัจจัยในการปรับเปลี่ยนที่เป็นเอกภาพกับบริบทและวิถีชีวิต

2. ถิ่นฐานและโลกทัศน์ของไทเขินเชียงตุง

“ไทเขิน” คือกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มหนึ่งซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้น *“เชียงตุง”* ของเมียนมา และยังมีถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ของไทย (Sawangpanyangkul, 1984: 9) อาทิ เช่น บ้านลวงเหนือ บ้านลวงใต้ บ้านสันอุ้ม บ้านร้องขี้เหล็ก อำเภอดอยสะเก็ด เป็นต้น สำหรับชาวไทเขินเชียงตุงนั้นแม้จะถูกพม่าปกครองมาเป็นเวลานาน และยังเคยอยู่ในปกครองของไทยช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ก็ยังไม่ละทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม (Sawangpanyangkul, 1984: 8) ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองเชียงตุง เมื่อพิจารณาสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ พบว่าอยู่ประมาณกึ่งกลางระหว่างสิบสองปันนากับล้านนา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ตั้งที่มีผลดีต่อเส้นทางการ

ค้า สภาพทางกายภาพของพื้นที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่เป็นแอ่งกระทะระหว่างลุ่มแม่น้ำสองสาย คือแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาละวินรายล้อมไปด้วยหุบเขา ในพื้นที่ตัวเมืองเชียงตุง ประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์หลักคือกลุ่มไท-ไต ที่เรียกขานตนเองว่า *"เขิน"* หรือ *"ขืน"* และยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ใกล้เคียงอีกหลายกลุ่ม อาทิเช่น ไทเหนือ ไทลื้อ ไทยวน ไทใหญ่ (Kirdsiri, 2007: 19)

3. เครื่องมือในการศึกษาถึงการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของพื้นถิ่นไทเขิน เชียงตุง

นอกเหนือจากเลือกกลุ่มเรือนของชาติพันธุ์ไทเขินเชียงตุง เพื่อหาคำตอบของการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นแบบค่อยเป็นค่อยไปแล้ว เพื่อให้การวิเคราะห์และสังเคราะห์หาปัจจัยเกี่ยวเนื่องกับการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ที่เที่ยงตรงแล้ว ยังต้องอาศัยเครื่องมืออื่น ๆ เพื่อเป็นตัวช่วยในการศึกษาวิเคราะห์ด้วย อันประกอบด้วย ผังกายภาพของหมู่บ้านอายุการสร้างเรือน ผังบริเวณเรือนรูปลักษณ์และวัสดุก่อสร้าง ผังพื้นและองค์ประกอบของผังพื้น และการศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในละแวกใกล้เคียง

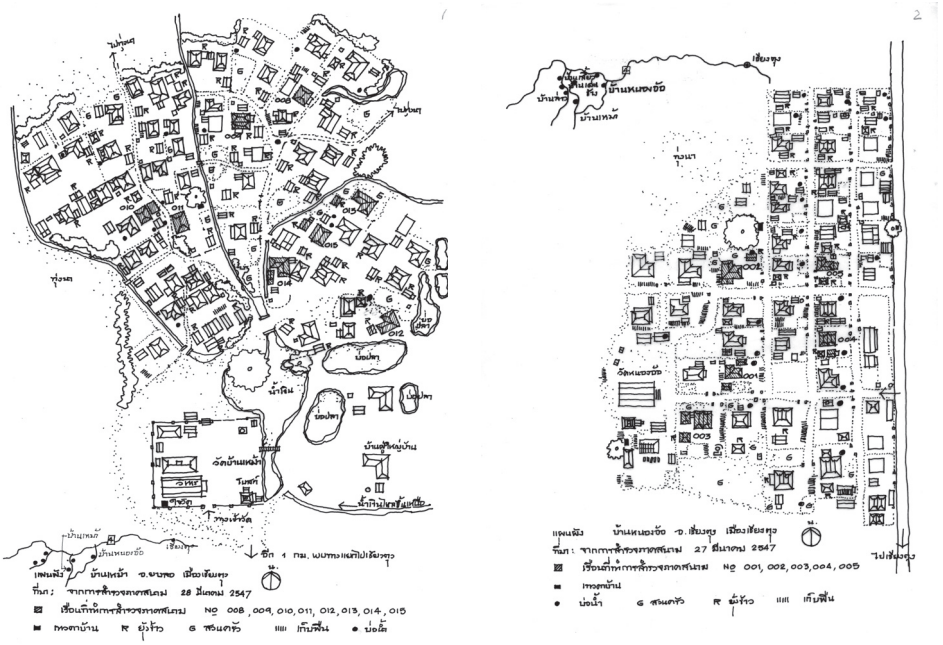
เนื่องจากเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินกระจายตัวอยู่หลายพื้นที่ในเชียงตุง กรณีศึกษาที่มีหมู่บ้านที่มีอายุการสร้างหลายช่วงอายุอาจพบเห็นได้หลายพื้นที่ในละแวกเมืองเชียงตุง หากพิจารณาในพื้นที่กลุ่มทางตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ จะพบหมู่บ้านหลายกลุ่มอายุที่ตั้งอยู่ระหว่างเมืองเชียงคำและเมืองเชียงทอง ได้พบว่ามีหมู่บ้านที่มีอายุเกิน 100 ปี ที่บ้านเหม้า อำเภอยางลอ หมู่บ้านที่มีอายุเกิน 50 ปี ที่บ้านล่าว และบ้านเด่นช้าง อำเภอกาดฟ้าและหมู่บ้านที่มีอายุ 30 ปี ที่บ้านหนองอ้อ อำเภอเชียงตุง (Panin, 2003) หากพิจารณาหมู่บ้านทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเชียงตุง ไปทางเมืองม้า และเมืองลาใกล้เขตแดนจีน พบหมู่บ้านที่อายุเกิน 80 ปี ที่บ้านเชียงตั้ง (Panin, 2007) ดังนั้นเพื่อให้ศึกษาเปรียบเทียบได้หลายอายุของการสร้างหมู่บ้าน และอายุเรือน จึงเลือกศึกษารายละเอียดที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือน จากกรณีศึกษากลุ่มที่ตั้งทางทิศทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเชียงตุง ที่หมู่บ้านเหม้า บ้านหนองอ้อ บ้านล่าว และบ้านเด่นช้าง

4. การศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนไทเขินในพื้นที่กรณีศึกษา

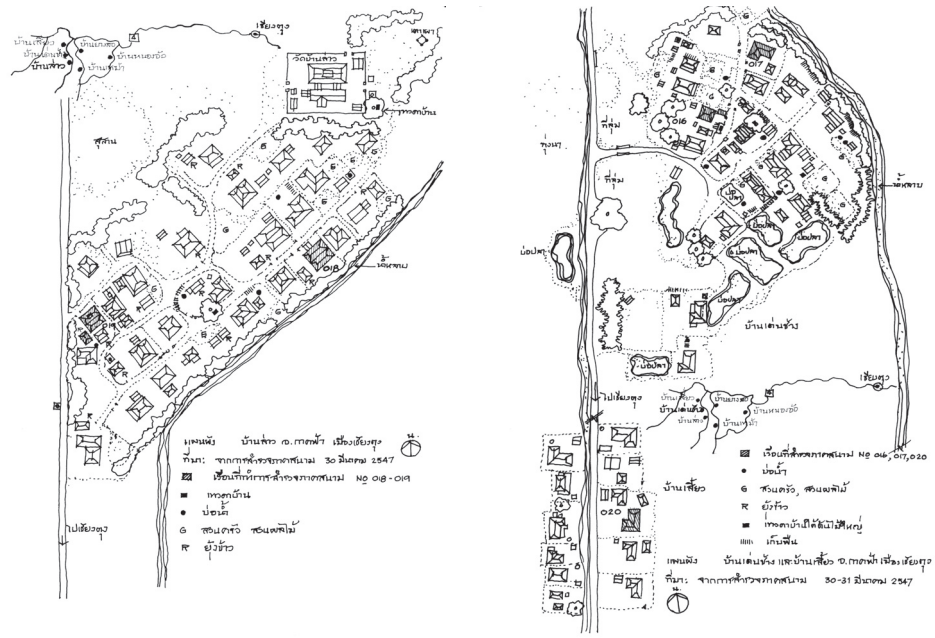
อาศัยเครื่องมือในการช่วยการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นไทเขินตามที่ระบุในข้อ 3 อันประกอบด้วย ลักษณะผังหมู่บ้าน อายุการสร้างเรือน ผังบริเวณเรือน รูปลักษณ์ของเรือนและวัสดุก่อสร้าง ผังพื้นเรือนและองค์ประกอบของผังพื้นเรือน

4.1 ลักษณะของผังหมู่บ้าน

หมู่บ้านที่เลือกเป็นกรณีศึกษาในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย บ้านเหม้า อำเภอยางลอ บ้านหนองอ้อ อำเภอเชียงตุง บ้านล่าวและบ้านเด่นช้าง อำเภอกาดฟ้า

ภาพที่ 1: ผังกายภาพของบ้านเหม้า อำเภอยางลอ อายุหมู่บ้านเกิน 100 ปี (ซ้าย) และบ้านหนองอ้อ อำเภอเชียงตุง อายุหมู่บ้าน 30 ปี (ขวา) ที่มา: Panin, 2007: 113, 115.

ภาพที่ 2: ผังกายภาพของหมู่บ้านล่าว อำเภอกาดฟ้า (ซ้าย) และบ้านเด่นช้าง อำเภอกาดฟ้า เมืองเชียงตุง (ขวา) ทั้งสองแห่งแห่งอายุการสร้างประมาณ 50 ปี ที่มา: Panin, 2007: 114, 115.

ผังกายภาพของหมู่บ้านไทเขินทั้ง 4 แหล่งที่ตั้ง มีความเหมือนและความต่างทางกายภาพที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจน นับตั้งแต่ระบบถนนในหมู่บ้าน ลักษณะการวางทิศทางของเรือน องค์ประกอบของหมู่บ้าน องค์ประกอบผังบริเวณเรือน วัดและพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้าน

ความต่างของผังกายภาพที่แสดงให้เห็นชัดเจนที่สุดคือหมู่บ้านเหม้า ซึ่งมีอายุการสร้างเกิน 100 ปี และหมู่บ้านหนองอ้อ ซึ่งเป็นหมู่บ้านใหม่สุดในบรรดาหมู่บ้านที่เข้าสำรวจภาคสนาม มีอายุการสร้างประมาณ 25-30 ปี ผังกายภาพของบ้านเหม้า สังเกตได้ชัดเจนว่าระบบถนนภายในหมู่บ้านคดเคี้ยวไปมา เพราะตัวเรือนต่างๆ ปลูกสร้างก่อนตัดถนน ระบบสาธารณูปโภคต่างๆ นั้นสร้างขึ้นในภายหลัง ทั้งนี้ การวางกลุ่มเรือนซึ่งเป็นแบบดั้งเดิมที่ยังแสดงถึงกลุ่มเครือญาติยังคงอยู่ในวิถีชีวิตอย่างเหนียวแน่น โดยวางกลุ่มเรือนเครือญาติเป็นกลุ่มๆ เล็กบ้างใหญ่บ้างล้อมข่วงบ้านซึ่งมีขนาดเล็กใหญ่ตามจำนวนของกลุ่มเรือนที่รายล้อม เรือนส่วนใหญ่ไม่ล้อมรั้ว สามารถเดินผ่านใต้ถุนเรือนซึ่งเปิดโล่งต่อเนื่องกันไปได้เป็นกลุ่มๆ ทั้งบ้านเหม้าและบ้านหนองอ้อต่างก็มีวัดประจำหมู่บ้าน วัดบ้านเหม้าตั้งอยู่หน้าหมู่บ้าน แต่มีถนนหลักภายในเน้นการเข้าถึงต่อเนื่องจากถนนหลวง

ความต่างของผังกายภาพของทั้งสองหมู่บ้านที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือระบบถนนภายในหมู่บ้าน บ้านหนองอ้อซึ่งเป็นหมู่บ้านใหม่ที่ย้ายเรือนทั้งหมดมาจากหมู่บ้านเดิมที่ถูกน้ำท่วม เมื่อมีการย้ายมาอยู่ในแหล่งที่ตั้งใหม่ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติเข้าถึงหมู่บ้านต่างจากบ้านเหม้าที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำขืนและน้ำที่ขุดต่อเนื่องจากน้ำขืนโอบล้อมหมู่บ้านถึง 3 สาย อันเป็นระบบการจัดการน้ำแบบบุพกาลที่ทำให้หมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ ส่วนบ้านหนองอ้อซึ่งหลีกหนีจากน้ำท่วมไม่มีระบบน้ำธรรมชาติเข้าถึง ทำให้ทุกๆ ครัวเรือนต้องขุดบ่อน้ำไว้ใช้เพื่ออุปโภคบริโภคเหมือนกันทั้งหมด ในกรณีของบ้านหนองอ้อ ซึ่งเป็นหมู่บ้านใหม่ริมทางหลวง ทางราชการได้ดำเนินการวางผังแบบสมัยใหม่ คือ มีระบบถนนซึ่งเป็นระบบตารางกริด ทุกครัวเรือนอยู่ในผังบริเวณสี่เหลี่ยมตามระบบถนนและมีขนาดพื้นที่ตั้งเรือนใกล้เคียงกัน ไม่สามารถวางเรือนแบบเครือญาติล้อมข่วงบ้านได้แบบบุพกาล

สำหรับบ้านล่าว และบ้านเด่นช้าง อำเภอกาดฟ้า เป็นหมู่บ้านที่มีอายุการสร้างประมาณ 50 ปี ซึ่งเป็นอายุประเภทกลางเก่ากลางใหม่ระหว่างบ้านเหม้า และบ้านหนองอ้อ พบว่า ผังกายภาพของทั้งสองหมู่บ้านผสมผสานระบบถนนระหว่างถนนรูปทรงอิสระ ผนวกกับระบบตารางกริด การรวมกลุ่มเรือนแบบเครือญาติ มีน้อยลงเหลือเพียง 2-3 กลุ่มภายในหมู่บ้าน ระบบแยกรั้วบ้านชัดเจนเริ่มปรากฏแต่ยังไม่เป็นแบบแผนตายตัวแบบบ้านหนองอ้อ ทั้งบ้านล่าวและบ้านเด่นช้าง มีวัดในพื้นที่ที่ใช้ร่วมกันคือ วัดบ้านล่าว ซึ่งเป็นวัดที่สร้างใหม่มีพื้นที่สุสานอยู่ท้ายหมู่บ้าน

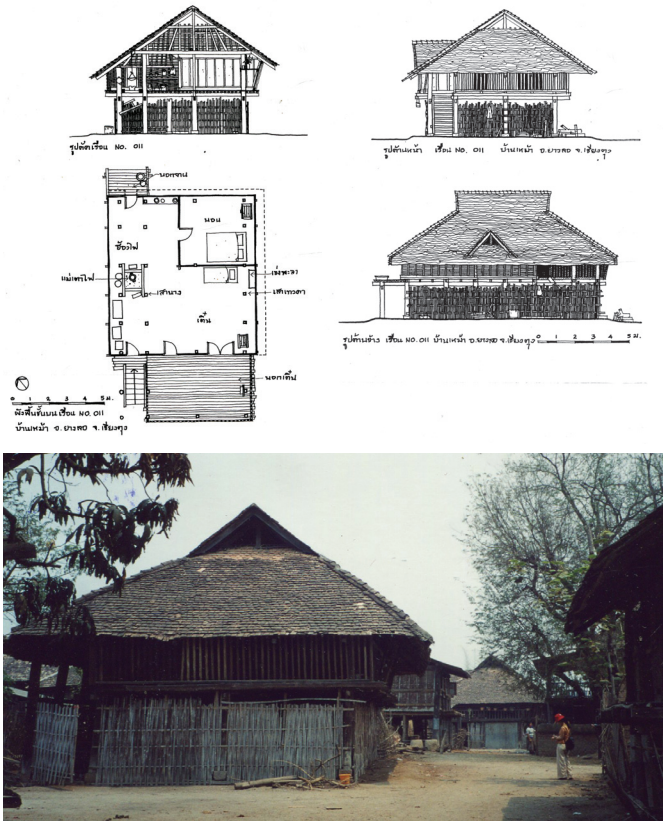
ตามระบบของการวางแนวแกนเรือนแบบบุพกาลของไทเขิน เคร่งครัดในระบบเดียวกันคือวางแนวแกนของเรือนไปทางเหนือใต้ (Panin, 2007: 117, Kruaraya, 2011: 161) ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการวางแนวแกนเรือนของบ้านเหม้าค่อนข้างเคร่งครัด แต่หากพิจารณาการเปลี่ยนแปลงไปตามอายุการสร้างหมู่บ้าน เห็นได้ชัดว่าค่อยๆ เปลี่ยนไป การวางแนวแกนเรือนของบ้านล่าว และบ้านเด่นช้าง พยายามวางตามแนวแกนเหนือ-ใต้ให้มากที่สุด แต่ก็มีบางเรือนที่สร้างขึ้นในภายหลังจึงไม่สามารถวางตามแนวแกนเหนือใต้ตามความเชื่อดั้งเดิมได้ จึงต้องวางเรือนตามแนวแกนตะวันออก-ตะวันตก ส่วนในกรณีของผังกายภาพบ้านหนองอ้อ ซึ่งเป็นหมู่บ้านใหม่ที่สาธารณูปโภค คือ ระบบถนนมาก่อนการก่อสร้างเรือน เห็นได้ชัดว่าเรือนที่วางตามแนวแกนเหนือใต้มีน้อยกว่าเรือนที่วางตามแนวแกนตะวันออก-ตะวันตก เนื่องจากระบบถนนภายในซึ่งสัมพันธ์กับทางเข้าหลัก

เป็นตัวบังคับ ทั้งยังมีพื้นที่ของผังบริเวณเรือนน้อยจึงขยับตามแนวแกนได้ยาก

การวางเรือนตามแนวแกนเหนือใต้ ตามความเชื่อของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดมาแต่บุพกาลนี้ มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับตำแหน่งของห้องนอนซึ่งต้องอยู่ทิศตะวันออก และแม่เตาไฟควรอยู่ทิศตะวันตกตรงข้ามกับห้องนอน (Panin, 2007: 117, Kruaraya, 2011: 161)

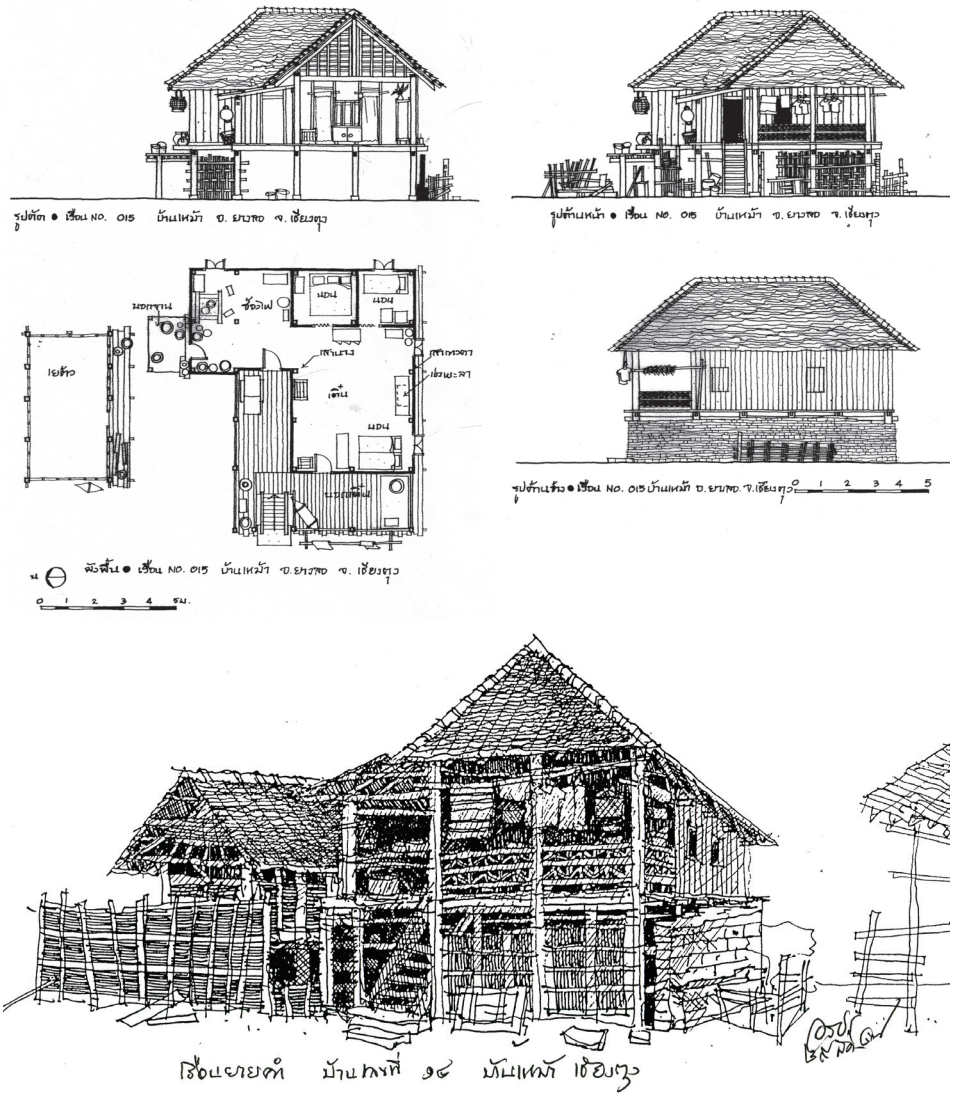
4.2 การปรับเปลี่ยนผังพื้นของเรือน

จากการศึกษาและวิเคราะห์การแปรเปลี่ยนผังพื้นของเรือนไทเขินในหลายประเด็นได้พบว่า ในหมู่บ้านที่เก่าแก่ เช่น บ้านเหม้า อำเภอยางลอ พบว่าลักษณะรูปแบบของการวางแนวแกนเรือน และระบบการวางผังพื้นยังยึดถือคติดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด อันประกอบด้วยระบบใต้ถุนเรือนที่เปิดโล่ง สำหรับการพักผ่อน ทำงานในครัวเรือน เก็บของและเลี้ยงสัตว์ ส่วนผังพื้นชั้นบนสำหรับเรือนดั้งเดิมดูเสมือนว่าเป็นสูตรในการอยู่ของทุกครัวเรือน คือมีบันไดขึ้นเรือนด้านทิศใต้อยู่ใต้หลังคาคลุม จากบันไดขึ้นไปยังเติ่นภายในเรือน และต่อกับนอกเติ่นใต้ชายคา ภายในเติ่นที่ผนังเรือนด้านตะวันออกมีเข่งพะลาอยู่ใกล้กับเสาเทวดาของเรือน ตรงข้ามเสาเทวดามาทางทิศตะวันตกมีเสากลางเรือนที่เรียกว่าเสานาง ภายในเติ่นใช้งานอเนกประสงค์ เรือนดั้งเดิมจะมีแม่เตาไฟอยู่บริเวณกลางเรือนในบริเวณที่เรียกว่า ฮ้องไฟต่อเนื่องกับนอกจานที่ใช้ซักล้าง ห้องนอนจะอยู่ด้านทิศตะวันออกของเรือนตรงข้ามกับแม่เตาไฟ พื้นที่ใช้งานในเรือนตามที่กล่าวมาเป็นการใช้พื้นที่ในเรือนอย่างเรียบง่ายที่สุดของเรือนไทเขินดั้งเดิม บางเรือนอาจประดับตาแหลวไว้เหนือธรณีประตูในห้องนอนเพื่อความเป็นสิริมงคล

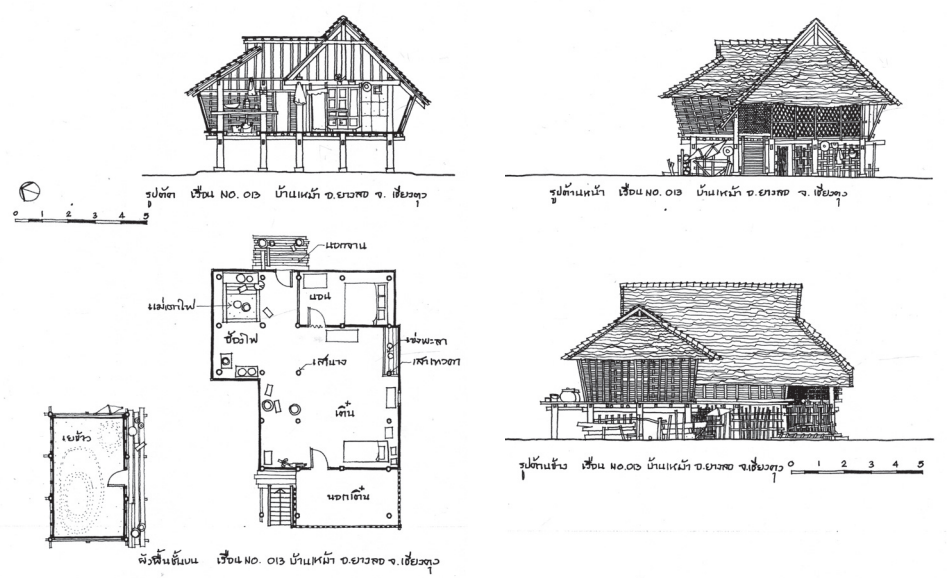

ภาพที่ 3: แสดงผังพื้น รูปตัด รูปด้าน และรูปลักษณ์ภายนอกของเรือนไทเขินแบบดั้งเดิม

การปรับเปลี่ยนตำแหน่งของแม่เตาไฟ หรือฮ้องไฟของเรือนไทเขิน ในกลุ่มหมู่บ้านที่ดั้งเดิม สำหรับเรือนที่มีอายุการสร้างต่ำลงมาเริ่มมีการปรับเปลี่ยนการใช้งานภายในที่ไม่กระทบกับรูปลักษณ์ภายนอกมากนัก การใช้สอยที่มักมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่สำคัญ คือ แม่เตาไฟ หรือฮ้องไฟ เพราะเริ่มมีการขยับตำแหน่งจากกลางเรือนของแบบแผนดั้งเดิม เป็นการขยับมาอยู่ท้ายเรือนคู่กับห้องนอน ปล่อยให้เติ๋นและนอกเติ๋นมีอิสระสำหรับการใช้เป็นพื้นที่กึ่งส่วนตัวเฉพาะของเจ้าของเรือน ซึ่งประกอบด้วยห้องนอน และแม่เตาไฟ ควันไฟจากเขม่าเตาไฟจะไม่เข้ามาในเติ๋นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์คือ เข่งพะลา เสานางเสาเทวดา อยู่ในพื้นที่กึ่งส่วนตัว

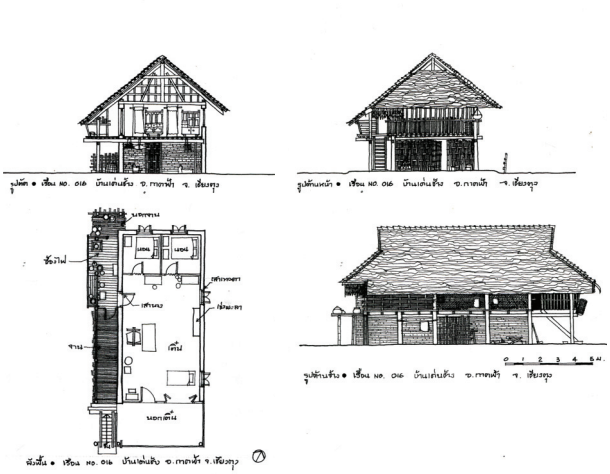
ภาพที่ 4: แสดงผังพื้นที่รูปตัด รูปด้าน และรูปลักษณ์ภายนอกของเรือนไทเขินที่มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งแม่เตาไฟ จากตำแหน่งกลางเรือน ไปไว้ท้ายเรือนคู่กับห้องนอนโดยมีทิศทางลมที่พัดควันออกไปภายนอกเรือน และมีนอกจาน (ชานเปียก) อยู่ด้านทิศเหนือ

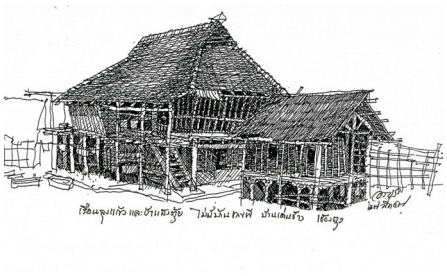

ภาพที่ 5: แสดงผังพื้น รูปตัด รูปด้านของเรือนไทเขินดั้งเดิมที่ปรับเปลี่ยนแม่เตาไฟมาไว้ท้ายเรือนด้านทิศตะวันตกคู่กับห้องนอน มีนอกจาน (ชานเปียก) อยู่ทางทิศตะวันออก

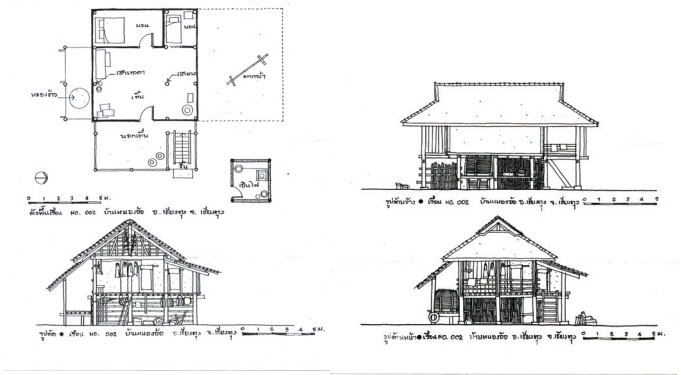
แม่เตาไฟ หรือฮ้องไฟดูจะเป็นการใช้สอยเดียวที่มีการปรับเปลี่ยนที่ตั้งไปมาได้หลายระบบ ในขณะที่การใช้สอยอื่นๆ อยู่คงที่ โดยเฉพาะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในเรือน กรณีศึกษาเปรียบเทียบตำแหน่งแม่เตาไฟ 3 กรณีที่ยกมาไม่กระทบต่อรูปลักษณะภายนอกของตัวเรือนแต่อย่างใด

นอกเหนือจากการที่แม่เตาไฟถูกปรับเปลี่ยนตำแหน่งในผังพื้นเรือนอันเนื่องมาจากการจัดแบ่งพื้นที่ส่วนตัวและกึ่งส่วนตัวให้เหมาะสมขึ้นตามความแปรเปลี่ยนของวิถีชีวิตและการอยู่แล้ว ในกลุ่มเรือนที่อายุการสร้างน้อยลงมาเมื่อเปรียบเทียบกับเรือนดั้งเดิม ยังพบการแบ่งแยกแม่เตาไฟออกจากการใช้สอยพื้นฐาน เพื่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยเพิ่มขึ้น ในกลุ่มหมู่บ้านที่อายุการตั้งถิ่นฐานน้อยลงมา อาทิเช่น เรือนในบ้านเด่นช้าง และบ้านหนองอ้อ ซึ่งเป็น กรณีศึกษาของการแยกแม่เตาไฟออกมาที่ระเบียงนอกเรือน การเข้าถึงแม่เตาไฟหรือฮ้องไฟอาจเข้าได้จากบันไดหน้าเรือนโดยตรงก็ได้ ซึ่งเป็นการปรับการเข้าถึงให้แตกต่างออกไปโดยสิ้นเชิง ส่วนอีกลักษณะหนึ่งพบในกรณีเรือนรุ่นใหม่ในบ้านหนองอ้อที่เป็นหมู่บ้านใหม่สุดที่เข้าทำการศึกษา ได้พบว่ามีการแยกเฮือนไฟออกมานอกเรือนหลัก เป็นอีกหลังหนึ่งต่างหาก การแยกเฮือนไฟออกนอกเรือนหลักนี้ส่งผลถึงการปรับเปลี่ยนลักษณะวัสดุผนังของเฮือนไฟ จากที่เดิมเป็นผนังไม้ซึ่งต่อเนื่องกับผนังเรือนใหญ่ เป็นวัสดุอีกชนิดหนึ่งที่ทนไฟและปลอดภัยกว่าการใช้ไม้จริงหรือไม้ไผ่ วัสดุที่พบได้ในปัจจุบันมีผนังดินดิบ และผนังก่ออิฐทั้งหลังที่สร้างแยกส่วนออกไปจากเรือนหลัก

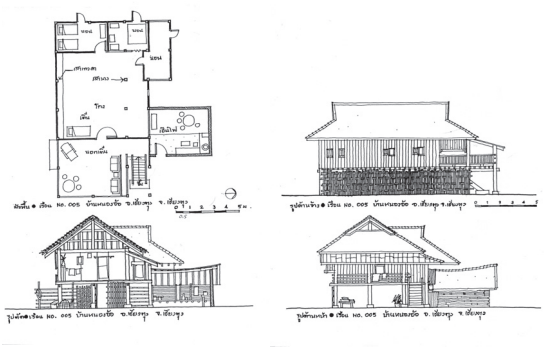

ภาพที่ 6: แสดงผังพื้น รูปตัด รูปด้าน และรูปลักษณ์ภายนอกของเรือนไทเขินที่บ้านเด่นช้างที่มีอายุการสร้างประมาณ 50 ปี ที่แยกฮ้องไฟออกมาที่ระเบียงข้างเรือน

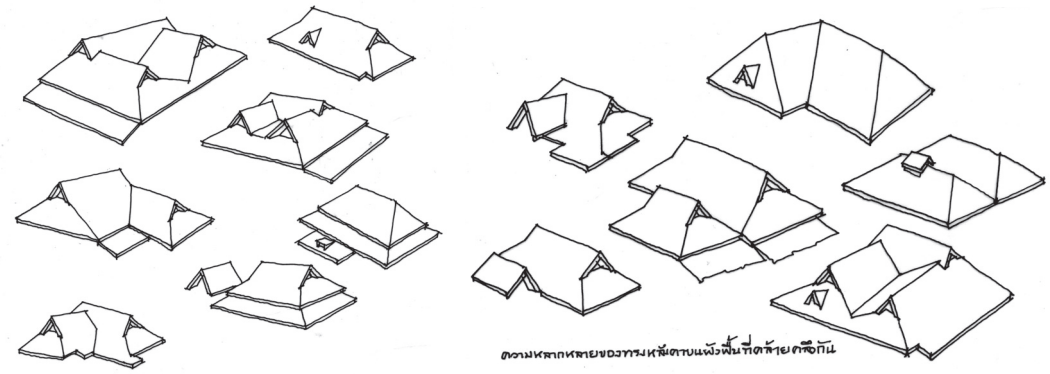
ภาพที่ 7: แสดงผังพื้นรูปตัด รูปด้าน และรูปลักษณ์ภายนอกของเรือนไทเขินที่บ้านหนองอ้อที่มีอายุการสร้างประมาณ 30 ปี ที่แยกฮ้องไฟต่างหากจากเรือน และเปลี่ยนวัสดุทั้งฮ้องไฟเป็นดินดิบ

ภาพที่ 8: แสดงผังพื้น รูปตัด รูปด้าน และรูปลักษณ์ภายนอกของเรือนไทเขินที่บ้านหนองอ้อ อายุการสร้างประมาณ 30 ปี ที่แยกฮ้องไฟมาอยู่ด้านหน้าตัวเรือนเป็นหลังต่างหาก และเปลี่ยนผนังเป็นอิฐเพื่อป้องกันไฟ

จากรายละเอียดของการศึกษา และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนไทเขิน ในพื้นที่เลือกสรรในเมืองเชียงตุง ได้พบว่าพื้นที่ที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ไปยังพื้นเรือนอย่างค่อยเป็นค่อยเป็นค่อยไปในลักษณะต่างๆ เป็นลำดับเรื่อยมา คือ ตำแหน่งของแม่เตาไฟ หรือฮ้องไฟ เฮือนไฟ ซึ่งปรับเปลี่ยนตำแหน่งในผังพื้น ตามลักษณะความเหมาะสมต่อการอยู่และวิถีชีวิต ตามพัฒนาการด้านสุขภาพอนามัย และเพื่อความปลอดภัยจากไฟไหม้ การปรับเปลี่ยนตำแหน่งของแม่เตาไฟ อาจทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนโดยรวมด้วยก็เป็นได้ เพราะจากการศึกษาเกี่ยวข้องกับรูปทรงเรือนและทรงหลังคาของเรือนไทเขินดั้งเดิมในเชียงตุง (Panin, 2005: 363) ได้พบว่าตำแหน่งของแม่เตาไฟหรือฮ้องไฟ หรือเฮือนไฟของเรือนไทเขินในเชียงตุง จะปรากฏให้เห็นได้เด่นชัด จากรูปทรงภายนอกของทรงหลังคา แสดงให้เห็นตำแหน่งการระบายความร้อนจากในส่วนที่เป็นฮ้องไฟ หรือเฮือนไฟ หรือแม่เตาไฟ ในตำแหน่งที่ปรากฏบนทรงหลังคาอย่างชัดเจน ซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาในการอยู่อาศัยโดยถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของชาวไทเขิน

ภาพที่ 9: แสดงตำแหน่งของการระบายอากาศร้อนจะส่วนที่เป็นแม่เตาไฟ หรือฮ้องไฟ หรือเฮือนไฟของเรือนไทเขินเชียงตุง ด้วยรายละเอียดของรูปทรงในหลังคา
ที่มา : Panin, 2007: 363

4.3 การปรับเปลี่ยนวัสดุก่อสร้าง

นอกเหนือจากการเปลี่ยนตำแหน่งของแม่เตาไฟ ฮ้องไฟ เฮือนไฟตามเหตุผลและตำแหน่งต่างๆ ดังรายละเอียดที่แสดงในข้อ 4.2 ยังมีข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกว่า ในเรือนไทเขินที่ก่อสร้างใหม่ นอกจากมีการเปลี่ยนตำแหน่งของแม่เตาไฟ ฮ้องไฟ เฮือนไฟมาแยกไว้ต่างหาก รวมทั้งการเปลี่ยนวัสดุผนังเป็นดินดิบและอิฐแล้ว หากพิจารณาลงลึกในรายละเอียดของวัสดุก่อสร้างเรือนซึ่งโดยรวมเป็นเรือนไม้จริง มีข้อสังเกตว่า แต่เดิมเรือนพื้นถิ่นไทเขินเชียงตุงแทบทุกหลังจะมีการเตรียมวัสดุก่อสร้างซึ่งเป็นไม้กองไว้ใต้ถุนเรือนทุกเรือน นอกเหนือไปจากกองไม้ฟืนที่ใช้จุดไฟให้ความอบอุ่นในฤดูหนาวและใช้เป็นฟืนในการประกอบอาหาร กองไม้ดังกล่าวนั้นใช้ในการซ่อมแซมเรือนที่ผุพังไปตามกาลเวลาให้อยู่ในสภาพดี แต่ปัจจุบันไม้สำหรับการก่อสร้างเรือนเริ่มหายากและขนส่งไม่สะดวก ชาวบ้านเริ่มเก็บอิฐก่อสร้างเรือนไว้ใต้ถุนเรือนกันมากขึ้น และเริ่มมีการปรับเปลี่ยนวัสดุของเรือนเดิมที่ต้องการซ่อมแซม เป็นการซ่อมแซมด้วยการก่ออิฐโดยเฉพาะชั้นใต้ถุนกันมากขึ้น ที่บ้านล่าวเริ่มมีการซ่อมทดแทนผนังไม้เดิมเป็นผนังก่ออิฐ

ซึ่งในช่วงแรกเริ่มเฉพาะชั้นล่าง แต่ปัจจุบันเรือนหลายหลัง ซ่อมผนังเรือนเดิมด้วยผนังก่ออิฐกันมากขึ้น คล้ายคลึงกับเรือนไทเหนือที่บ้านหนองเงินที่นิยมเรือนก่อดินดิบในรูปทรงเดิมของเรือนไม้ซึ่งเป็นเรือนดั้งเดิม เมื่อพิจารณาอิทธิพลของความแปรเปลี่ยนรอบด้าน การขาดแคลนไม้ที่ใช้เป็นวัสดุในการซ่อมแซมเรือนและการผลิตอิฐในระบบอุตสาหกรรมพื้นบ้านได้เองในปัจจุบัน ทำให้มีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงวัสดุจากไม้เป็นอิฐมากขึ้นตามลำดับ

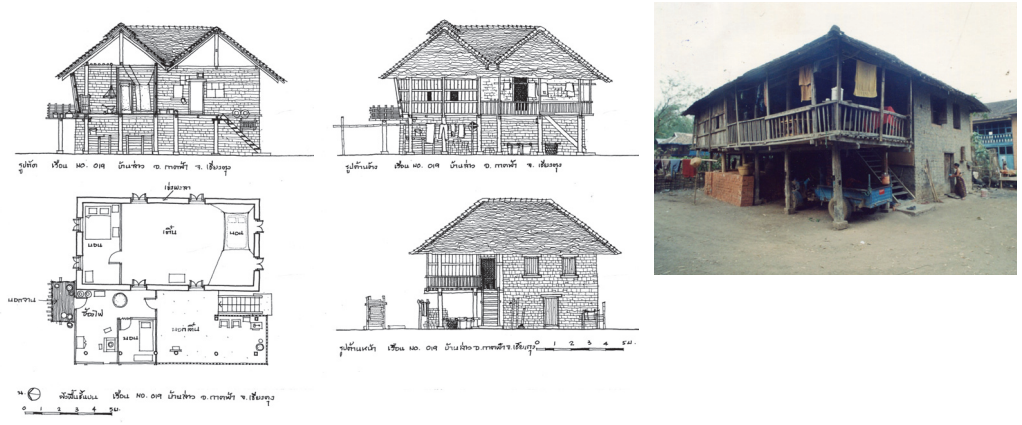

ภาพที่ 10: สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านดั้งเดิมที่สิ่งก่อสร้างทุกหลังเป็นไม้ อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และวัดพื้นบ้านขนาดเล็กที่ทุกองค์ประกอบมีเอกภาพอย่างยิ่ง

ภาพที่ 11: การเก็บอิฐเพื่อซ่อมแซมเรือนที่ใต้ถุนเรือน เปลี่ยนแปลงจากเก็บไม้ที่หายากขึ้นทุกทีๆ เป็นเก็บอิฐเพื่อซ่อมแซมเรือน ซึ่งพบเห็นได้ที่ใต้ถุนเรือนทุกเรือน

นอกจากจะพบการเก็บอิฐเพื่อซ่อมแซมเรือนไว้ใต้ถุนเรือนแทนการเก็บไม้แล้ว เรือนหลายหลังที่จำเป็นต้องซ่อมแซมการผุพังตามอายุการสร้าง เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุก่อสร้างเรือนที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ เป็นก่ออิฐและพยายามปรับโครงสร้างไม้เดิมให้สามารถรองรับวัสดุผนังที่เป็นอิฐได้ การปรับเปลี่ยนลักษณะนี้พบที่บ้านล่าว อำเภอกาดฟ้า ที่เจ้าของเรือนปรับเปลี่ยนผนังส่วนห้องนอนชั้นบน ต่อเนื่องกับผนังรับน้ำหนักของใต้ถุนเรือน ทำให้เห็นเรือนฟากทิศตะวันออกเป็นส่วนก่ออิฐทึบหมดทั้งสองชั้น ผสมผสานกับผนังและระเบียงไม้ด้านทิศตะวันตกทำให้ดูเสมือนเรือนโปร่งครึ่งหลัง ทึบครึ่งหลัง อันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนวัสดุจากไม้เป็นอิฐ

ภาพที่ 12: การปรับเปลี่ยนวัสดุจากไม้เป็นอิฐของเรือนเดิมที่บ้านล่าว อำเภอกาดฟ้า

การปรับเปลี่ยนวัสดุผนังจากไม้เป็นอิฐ ตามกรณีศึกษาที่บ้านล่าวนี้ ทำให้เห็นชัดเจนว่า แม้ชาวไทเขินจะพบอุปสรรคด้านการหาไม้เป็นวัสดุซ่อมแซมในปัจจุบัน แต่ก็ยังอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่ประยุกต์เรือนได้ โดยยังมีรูปแบบของการใช้งานผังพื้นชั้นบนในลักษณะเดิม คือวางแนวหลังคาตามแนวเหนือใต้ ห้องนอนอยู่ทางทิศตะวันออก ฮ้องไฟอยู่ทางทิศตะวันตก มีเติ๋นและนอกเติ๋นต่อเนื่องกับบันไดหน้าเรือน

การปรับเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างจากไม้เป็นอิฐ เริ่มมาจากการปรับพื้นที่แม่เตาไฟ ฮ้องไฟ เฮือนไฟ ไปในตำแหน่ง ที่ต่างไปจากเรือนไทเขินดั้งเดิม โดยพื้นที่ใช้งานอื่นๆ และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในเติ๋นยังคงรูปแบบเดิมทุกประการ แล้วค่อยปรับเปลี่ยนวัสดุโดยเริ่มจากฮ้องไฟที่ถูกแยกออกจากตัวเรือนก่อน แล้วค่อยปรับเปลี่ยนผนังจากไม้เป็นอิฐตามพื้นที่ที่ต้องการความเป็นส่วนตัว อาทิเช่น พื้นเรือนชั้นใต้ถุนที่อยู่ใกล้กับทางสัญจร และห้องนอนชั้นบน เป็นต้น โดยอาศัยการพัฒนาโครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนัก ผนวกกับโครงสร้างไม้ รับน้ำหนักของเดิม ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างช้าๆ และค่อยเป็นค่อยไปที่ยังคงมีเอกภาพกับรูปลักษณ์ของเรือนเดิม กล่าวคือปรับเปลี่ยนภายใต้กรอบของโครงสร้างเดิม ซึ่งสะท้อนให้เห็นรูปลักษณ์เรือนดั้งเดิมของไทเขิน

ภาพที่ 13: แสดงการปรับเปลี่ยนตำแหน่งของฮ้องไฟพร้อมๆ กับการปรับเปลี่ยนวัสดุผนังจากไม้เป็นดินดิบและอิฐ

และท้ายที่สุดคือเมื่อไม้เริ่มหายากขึ้นจึงมีราคาแพงกว่าเดิมมาก การซ่อมแซมเรือนดั้งเดิมมีปัญหาอย่างยิ่ง เริ่มมีการแก้ไขปัญหาโดยการปรับเปลี่ยนวัสดุผนังเป็นอิฐ พร้อมๆ กับการกั้นผนังก่ออิฐรับน้ำหนักที่ใต้ถุนเรือน เพื่อรองรับการขยายตัวของครอบครัว และรองรับการขาดแคลนไม้ในการก่อสร้างไปพร้อมๆ กัน

ภาพที่ 14: เรือนหลายหลังเริ่มใช้อิฐก่อผนังแทนผนังไม้เดิม ซึ่งดำเนินการไปพร้อมกับการก่อผนังรับน้ำหนักที่ใต้ถุนเรือน

5. อิฐที่ใช้ในการซ่อมแซมและก่อสร้างเรือนใหม่มาจากไหน

จากการตระหนักในการขาดแคลนไม้ในการซ่อมแซมเรือนเดิม และในการก่อสร้างเรือนใหม่ ชาวไทเขินในเชียงตุง เริ่มมีการก่อเตาเผาอิฐในแต่ละหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ มีปริมาณต้องการในการใช้อิฐในการก่อสร้างทั้งในการซ่อมแซมอาคารเดิมและก่อสร้างอาคารใหม่ และดินเป็นวัสดุก่อสร้างพื้นฐานของชุมชนชาวบ้านร่วมใจกันสร้างเตาเผาอิฐ ในลักษณะอุตสาหกรรมใช้ในครัวเรือนเป็นวัสดุที่ไม่ต้องซื้อหา

ภาพที่ 15: ระบบการก่อสร้างแบบใช้เตาเผาภูมิปัญญาชาวบ้าน อาศัยแรงงานที่ร่วมมือร่วมใจกันในหมู่บ้าน

ภาพที่ 16: วิถีชาวบ้านที่เรียบง่าย เหมือนคนไทยเมื่อ 60 ปีก่อน มีแม่ค้าขนมหาบมาถึงบ้าน และมีวัสดุก่อสร้างเรียงเก็บไว้ใต้ถุนยุ้งข้าวเพื่อความอบอุ่นใจในการซ่อมแซมต่อเติมเรือน

6. เมื่อเริ่มใช้อิฐเป็นวัสดุก่อสร้างในขณะที่โครงสร้างเดิมของเรือนเป็นโครงสร้างไม้ชาวบ้านมีระบบของการผสมกันระหว่างโครงสร้างไม้และอิฐอย่างไร ?

จากการศึกษาภาคสนามของหมู่บ้านไทเขิน เชียงตุง ในพื้นที่กรณีศึกษาในบริเวณพื้นที่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเชียงตุง ในพื้นที่บ้านเหม้า อำเภอยางลอ บ้านล่าวและบ้านเด่นช้าง อำเภอกาดฟ้า และบ้านหนองอ้อ อำเภอเชียงตุง (Panin, 2003) และที่บ้านเชียงตั้ง บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเชียงตุง (Panin, 2007) เปรียบเทียบกับนักวิจัยที่เข้าศึกษาเรือนไทเหนือที่บ้านหนองเงิน (Wongsuwan and Kirdsiri, 2015) ได้พบว่ารูปลักษณ์ของเรือนไทเหนือที่บ้านหนองเงิน ส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างจากไม้เป็นอิฐดินดิบ โดยยังอาศัยโครงสร้างไม้ของเรือนไทเหนือเดิม ซึ่งมีรูปทรงคล้ายคลึงกับเรือนไทเขินเป็นอย่างมาก แต่กลุ่มไทเหนืออยู่ใกล้จีนจึงรับเอาภูมิปัญญาการก่อสร้างแบบอื่นที่ก่อสร้างบ้านติดดิน (Lorjai and others, 2014: 54) เรือนไทเหนือดังกล่าว มีการประสานวัสดุก่อสร้างระหว่างดินดิบและไม้ เช่นเดียวกับเรือนไทเขินในหมู่บ้านต่างๆ ที่ลงพื้นที่สำรวจภาคสนามในเชียงตุง ซึ่งมีการปรับปรุงและผสมผสานระบบโครงสร้างไม้กับระบบผนังอิฐรับน้ำหนักที่พื้นชั้นล่าง และผสานระหว่างโครงสร้างไม้และผนังอิฐรับน้ำหนักที่ชั้นบนด้วย ทั้งเรือนไทเขินและเรือนไทเหนือต่างก็มีการแทรกระบบคานเจาะทะลุผนังก่ออิฐของไทเขิน และผนังดินดิบของไทเหนือ (Lorjai and others, 2014: 50)

ข้อสังเกตที่เกี่ยวเนื่องกับผนังก่ออิฐของเรือนไทเขินและผนังก่อดินดิบของเรือนไทเหนือ (Lawjai and others, 2014: 48-54)

6.1 ผนังก่ออิฐของไทเขิน และก่อดินดิบของไทเหนือต่างก็มีระบบโครงสร้างผสมผสานระหว่างโครงสร้างหลักไม้ ผสานกับระบบผนังรับน้ำหนัก

6.2 การก่อผนังรับน้ำหนักกับส่วนพื้นชั้นล่างของเรือน เพื่อความปลอดภัยเป็นปัจจัยหลัก

6.3 ทั้งสองแหล่งต่างก็แทรกระบบคานไม้เจาะทะลุผนังเพื่อใช้เป็นโครงสร้างรอง

6.4 ผนังชั้นบนที่ก่ออิฐหรือดินดิบ มักจะเป็นส่วนที่ต้องการความเป็นส่วนตัวโดยเฉพาะส่วนนอน (Lorjai and others, 2014: 48, Panin, 2007: 232)

พัฒนาการของโครงสร้างเรือนที่ไทเหนือมีวิธีการที่แตกต่างไปจากเรือนไทเขิน คือ การใช้ระบบผนังรับน้ำหนักเป็นโครงสร้างหลัก และปรับโครงสร้างไม้เป็นโครงสร้างรอง (Wongsuwan and Kirdsiri 2015: 122) ซึ่งระบบโครงสร้างลักษณะนี้ยังไม่ปรากฏเห็นในเรือนไทเขินเชียงตุง

7. พัฒนาการของรูปลักษณ์เรือนพื้นถิ่นอันเนื่องมาแต่ปัจจัยการปรับเปลี่ยนตำแหน่งครัวไฟของเรือนพื้นถิ่นไทกลุ่มต่าง ๆ อาทิ ไท-ลาว ไทใหญ่ ไทดำ ไทเหนือ ไทลื้อ และไทเขิน

จากการศึกษาวิเคราะห์นี้พบว่าการปรับเปลี่ยนตำแหน่งของแม่เตาไฟของเรือนพื้นถิ่นไปอยู่ตามตำแหน่งต่าง ๆ แปรตามช่วงอายุของการสร้างเรือนเป็นปัจจัยหลักอันหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มอื่นๆ หลายแหล่งที่ตั้งได้พบการปรับเปลี่ยนตำแหน่งของครัวไฟในทำนองเดียวกัน อาทิเช่น

ไท-ลาว ..... *“ส่วนครัวไฟปรับย้ายแยกจากเรือนนอนต่อท้ายด้วยห้องส้วมนอน มีชานเชื่อมและต่อกับเชย”*..... (Weerataweemas, 2015: 131)

ไทใหญ่ ..... *“ครัวไฟ ปรับย้ายไปอยู่ท้ายเรือน ต่อเนื่องกับโถงซึ่งรวมกับส่วนนอนอยู่ในโถงด้วย”* ..... (Panin, 2015: 198)

ไทลื้อ ..... *“มีการย้ายครัวจากในตัวเรือนไปไว้ด้านหลังอันเป็นอิทธิพลของภูมิปัญญาไทยวน ... ทำให้เกิดเป็น 2 บันได หน้า หลัง ...”* (Sukree, Olanratmanee 2016: A-23)

ไทดำ ..... *“มีการปรับตำแหน่งของครัวไฟ จากกลางเรือนไปยังด้านข้าง ท้ายเรือน และแยกหลังต่างหาก...”* (Inpuntang 2013: 144)

8. บทสรุป

จากการศึกษา *“การปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่น : กรณีศึกษาเรือนไทเขินเชียงตุง รัฐฉาน เมียนมา”* ซึ่งได้ข้อคิดเบื้องต้นที่เสนอในบทนำว่า ...เรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่างๆ ที่ปรากฏถิ่นฐานในประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์เร็ว และมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันนอกประเทศ (Panin, 2003: 87, Panin, 2005: 368, Vongvigkarn, 2003: 87, Weeratawe emas, 2007: 175, Inpuntang, 2012: 48, Pinijwarasin, 2012: 133) และผู้วิจัยได้ศึกษาต่อเนื่องจากการปฏิบัติการ

ภาคสนามในเชียงตุง โดยอาศัยเครื่องมือช่วยในการศึกษาและวิเคราะห์ ประกอบด้วยลักษณะการวางผังหมู่บ้าน อายุการสร้างเรือน ผังบริเวณเรือน รูปลักษณ์ของเรือนและวัสดุก่อสร้าง ผังพื้นเรือนและองค์ประกอบผังพื้น โดยอาศัยกลุ่มตัวอย่างของเรือนและเครื่องมือตามที่ระบุในพื้นที่กรณีศึกษาที่บ้านเหม้า อำเภอยางลอ บ้านหนองอ้อ อำเภอเชียงตุง บ้านล่าว และบ้านเด่นช้าง อำเภอกาดฟ้า และได้พบว่าปัจจัยที่คือผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนไทเขินเชียงตุง เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ อันประกอบด้วย

1. อายุและรูปลักษณ์ของผังกายภาพของหมู่บ้าน

2. การปรับเปลี่ยนตำแหน่งพื้นที่แม่เตาไฟ ฮ้องไฟ และเฮือนไฟ ตามพัฒนาการของการอยู่อาศัย และสุขภาวะ

3. การปรับเปลี่ยนวัสดุผนังของฮ้องไฟตามการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งที่สัมพันธ์กับเรือนหลัก

4. การปรับเปลี่ยนวัสดุผนังของเรือนหลักจากไม้เป็นก่ออิฐ พร้อมๆ กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับประสานระบบโครงสร้างไม้กับระบบผนังรับน้ำหนัก ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

การปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่น: กรณีศึกษาเรือนพื้นถิ่นไทเขิน เชียงตุง รัฐฉาน เมียนมา มีข้อค้นพบว่า ในการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นนั้นมิใช่เป็นการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเรือนตามความเปลี่ยนแปลงของการดำรงชีวิต และกระแสโลกาภิวัตน์เท่านั้น แต่แฝงไว้ด้วยการปรับและผสมผสานภูมิปัญญาต่างๆ รอบด้านด้วย ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาที่ก่อกำเนิดจากกลุ่มชาติพันธุ์เดิมเอง และการปรับขยายภูมิปัญญาอันมีอิทธิพลจากอนุวัฒนธรรมที่แวดล้อมด้วย

บรรณานุกรม

- Inpantang, Vira. (2012). **Ruen Lao Song: kan klai roop nai rob song sattawat**. (in Thai) **[Lao Song's Houses: Transformation in Two Century]**. Bangkok: Usakane.
- Kirdsiri, Kreangkrai. (2010). *"Poom lang kan tang tin tan klum chattipan Tai-Lao lae kan kluen yai khao su pratet Thai.* (in Thai). *[Historical Background of Tai-Lao Settlement and migrated to Thailand]"*. **Najua: History of Architecture and Thai Architecture**. Vol.7. (2010) pp.83-131.
- Kruaraya, Thapanee. (2011). *"Ruen lae kwam chure kiew kab ruen khong chao Tai-Kern Chiang Tung*. (in Thai) *[House and believe of Tai Khoen in Keng Tung, Shan State, Myanmar]"*. **Najua.** Vol.26. (Academic Year 2011). pp.161-179.
- Lorchai Janeyut and others. (2011). *"Mai lae Itt nai kan korsang khong chao Tai Nue: chumchon Ban Nong Ngern, Keng Tung, Myanmar*. (in Thai). *[Wood and clay brick in construction of Tai-Nua's houses Nhong-Nguen village, Kengtung, Myanmar]"*. in **Najua: Architecture, Design and Built Environment**. Vol. 28 (2011): September 2013–August 2014. pp. 23-38.

- Panin Ornsiri and others. (2003). *Phoom panya pattanakan lae kwam sampan rawang kan kong yu ruen puen tin Tai Kern Chiang Mai - Keng Tung*. (in Thai) **[The interrelation of Tai-Kern Chiang Mai and Keng Tung vernacular houses]**. Nakorn Pathom: Research and Development Institute, Silpakorn University.
- Panin Ornsiri. (2014). *"Ponlawat khong ruen puen tin Tai Yai nai puen tee ruam tang phumisart nai Usakane: Thai, Myanmar, Chin, India.* (in Thai) *[Dinamic of Tai-Yai vernacular houses in Southeast Asia: Thai, Myanmar, China and India]"*. in **Najua: Architecture, Design and Built Environment**. Vol. 28 (2014): September 2013–August 2014. pp.19-39.
- Panin Ornsiri. (2015). *"Ruen pak-asai nai klum chatipan pasom pasan Song lae Puan tee Ban Wang Raw Tumbon Wangmahanakorn, Ampore Tatakoh, Changwat Nakorn Sawan.* (in Thai) *[The Vernacular House in Mixed Marriage Ethnic Group: Song and Puan Ethnic at Ban Wang Raw, Wang Mahakorn Sub-District, Tatakoh District, Nakorn Sawan Province]"*. in **Najua: Architecture, Design and Built Environment**. Vol. 29 (2015): January-December 2017. pp.191-204.
- Pinijworasin Wandee. (2012). **Song sathan... Ban Lao Viang**. (in Thai) **[Two Place of Loa Viang Houses].** Bangkok: Usakane.
- Sawangpanyangkul Tawee. (1984). **Tamnan Muang Chiang Tung**. (in Thai) **[Keng Tung Legend]**. Chiang Mai: Department of Literature Conservation.
- Sookkree Inthanon and Oranratmanee Rawiwan, (2016) *"Pollawat Khong phom panya nai ruean puen tin Tai Lue rawang tin kamnerd nai Muang Luang Sipsong panna kab Ban Luang Neau-Ban Luang Tai, Ampore Di Saket, Changwat Chiang Mai.* (in Thai) *[Dynamic aspects of folk wisdom associated with vernacular Tai-Lue dwellings at the place of origin in Muang Luang, Xixshuangbanna, and Baan Luang Nuea-Baan Luang Tai in Doi Saket District, Chiangmai Province]"* in **Najua: Architecture, Design and Built Environment**. Vol. 30 (2016): January-December 2017. pp.191-204.
- Weerataweemas Songyos. (2015). *"Moo ban lae ruean Puan Ban Klang, Tambon Pak Tom, Ampore Chiang Kan, Changwat Loei.* (in Thai). *[Puan houses and village in Ban Klang District, Loei Province]"* in **Najua: Architecture, Design and Built Environment**. Vol. 29 (2015): January-December 2017. pp. 125-147.